

I

Vaikystės atostogas leisdavau pas senelius Šveicarijoje. Mama nuvedavo mane į stotį, įsodindavo į traukinį, ir, jei nusišypsodavo laimė, galėdavau sėdėti kaip sėdėjęs, kol po šešių valandų kelionės traukinys įriedėdavo į peroną, kur manęs laukdavo senelis. O jei laimė nenusišypsodavo, turėdavau pasienyje persėsti į kitą traukinį. Kartą po tokio persėdimo verkdamas kiūtojai ne tame traukinyje, kol galop malonus konduktorius nušluostė man ašaras, po kelių stotelių įsodino į kitą traukinį ir pavedė globoti kitam konduktoriui, kuris lygiai taip pat perdavė mane trečiajam, tad it estafetė visų tų palydovų buvau atgabentas iki tikslo.

Važiuodamas traukiniu mėgavau: pro šal slenkantys kraštovaizdžiai ir miesteliai, saugumo jausmas, apimantis sėdint kupė, savarankiškumas. Turėjau bilietą ir pasą, maisto kelionei ir skaitymo, buvau pats sau ponas ir neprivalėjau klausyti niekieno nurodymų. Šveicarijos traukiniuose pasigedavau kupė. Bet užtai kiekviena sėdima vieta būdavo arba prie lango, arba prie tako ir nereikėdavo būgštauti, jog būsiu išpraustas į kupė vidurį. Be to, šviesi šveicariškų sėdynių

mediena buvo puošnesnė už vokišką tamsiai rudą plastiką, o pilkas vagonas, trikalbis užrašas *SBB*¹ – *CFF*² – *FFS*³ ir herbas su baltu kryžiumi raudoname fone atrodė tauriau nei murzino žalumo emblema su užrašu *DB*⁴. Didžiavausi savo pusiau šveicariška kilme, nors vokiškų traukinių varganumą, miesto, kuriame gyvenome su motina, skurdumą ir žmones, su kuriais kartu gyvenome, laikiau gimtinės dalimi.

Didelio miesto prie ežero geležinkelio stotis, ten baigdavosi mano kelionė, buvo atsparos stotis. Turėjau tiesiog eiti peronu ir nebūčiau galėjęs prasilenkti su seneliu, aukštu ir drūtu, tamsiomis akimis, pasišiaušusiais baltais ūsais ir plike, vilkinčiu šviesiu lino švarku, su šiaudine skrybėle ir pasivaikščiojimams skirta lazdele. Nuo jo sklido patikimumas. Man jis išliko aukštas net tuomet, kai jį praaugau, ir stiprus net tada, kai turėjo remtis lazdele. Net kai jau buvau studentas, jis dar retsykiais paimdavo mane už rankos. Sutrikdavau, bet nemaloniai nesijausdavau.

Seneliai gyveno prie ežero už kelių gyvenviečių nuo miesto ir, jei oras pasitaikydavo gražus, mudu su seneliu važiuodavome ne traukiniu, o plaukdavome laivu. Labiausiai man patikdavo didelis senas ratinis garlaivis, kurio viduryje dirbo nuo alyvos blizgūs bronziniai ir plieniniai mašinos stūmokliai

¹ Schweizerische Bundesbahnen (*vok.*) – Šveicarijos federaliniai geležinkeliai (čia ir toliau vertėjos pastabos).

² Chemins de fer fédéraux (*pranc.*) – Šveicarijos federaliniai geležinkeliai.

³ Ferrovie Federali Svizzere (*it.*) – Šveicarijos federaliniai geležinkeliai.

⁴ Deutsche Bahn (*vok.*) – Vokietijos geležinkeliai.

bei cilindrai. Laivas turėjo daug atvirų ir uždarų denių. Mudu stovėdavome atvirame priekiniame denyje, kvėpdavome vėją ir matydavome krante išnyrančius ir vėl pradingstančius kaimelius; apie laivą ratus suko žuvėdros, ežere ištemptomis burėmis puikavosi burlaiviai, o vandens slidininkai išdarinėjo triukus. Kartais už kalnų išvysdavome Alpes, ir senelis imdavo vardinti viršukalnių pavadinimus. Kaskart man atrodydavo it stebuklas, kad šviesos takas, saulės tiesiamas ant vandens, keliaudavo drauge su laivu, ramiai tviskantis per vidurį, o kraštuose suskylantis į šokčiojančias šukes. Esu tikras, kad senelis jau anuomet man išaiškino, kaip tai optiškai pagrįdžiama, bet net ir šiandien man tai kaskart atrodo tarsi stebuklas. Šviesos takas prasideda ten, kur tą akimirką esu.

2

Aną vasarą, kai buvau aštuonerių, mama neturėjo pinigų mano bilietui. Ji surado, tik nežinau kaip, tolimųjų reisų vairuotoją, kuris turėjo pavėžėti mane iki sienos ir perduoti kitam tolimųjų reisų vairuotojui, pristatysiančiam mane seneliams.

Buvo sutarta susitikti prekių stotyje. Mano motina buvo užsiėmusi ir negalėjo laukti, tad paliko mane su lagaminu prie vartų ir įkalė į galvą nesitraukti iš vietos. Stypsojau ir baimingai žvelgiau į kiekvieną priešais atvažiuojantį krovininį automobilį, paskui su palengvėjimu ir nusivylimu akimis nu-

lydėdavau nuvažiuojantį. Jie buvo didesni, griaudėjo garsiau ir dvokė stipriau, nei iki tol maniau. Tai buvo papaisos.

Nežinau, kaip ilgai laukiau. Laikrodžio anuomet dar neturėjau. Po kurio laiko prisėdau ant lagamino ir kaskart pašokdavau, kai man pasidingodavo, kad sunkvežimis lėtina greitį ir ketina stoti. Pagaliau vienas sustojo, vairuotojas įkėlė mane ir lagaminą į kabiną, o žmogus, sėdėjęs greta, įtupdė į aukštą gultą už sėdynės. Man buvo liepta laikyti liežuvį už dantų, nekaišioti galvos ir miegoti. Buvo dar šviesu, bet net ir sutemus užmigti neįstengiau. Iš pradžių vairuotojas ar jo bendrakeleivis reisykiais atsisukdavo ir subardavo, jei mano galva išlįsdavo už gulto krašto. Paskui jiedu mane pamiršo, ir aš žvelgiau pro langą.

Mano akys nedaug aprėpė, bet pro šoninį langą galėjau matyti besileidžiančią saulę. Iš vairuotojo ir jo bendrakeleivio pokalbio supratau tik nuotrupas; jiedu kalbėjo apie amerikiečius, prancūzus, prekių siuntas ir apmokėjimus. Sunkvežimiui riedant per didžiules plokštes, tokiomis anuomet būdavo išgrįsti plentai, mane kone užliūliavo monotoniškas trinkčiojimas ir nesmarkus kresčiojimas. Greitai plentas baigėsi, ir dabar dardėjome prastais kalnuotais vieškeliais, kur vairuotojas neįstengdavo išvengti išmuštų duobių ir nuolat turėjo junginėti pavaras. Tai buvo nerami kelionė per naktį.

Sunkvežimis reisykiais sustodavo, šoniniuose languose išnirdavo veidai, vairuotojas ir bendrakeleivis išlipdavo, atidarydavo kėbulą, kažką stumdydavo ir kraustydavo. Retkarčiais

sustodavome prie fabrikų ir sandėlių su ryškiomis šviesomis ir garsiais balsais, kartais – tamsiose benzino kolonėlėse, poilsio aikštelėse ir lauko keliuose. Gal vairuotojas ir jo bendrakeleivis turėtus pavedimus derino su savo tvarkomais reikalais, o gal vežė kontrabandą ar slėpė vogtus daiktus ir todėl kelyje užtruko ilgiau nei planavo.

Šiaip ar taip, į pasienį atkakome per vėlai, tas kitas sunkvežimis jau buvo išvykęs, ir aš apyaušriais keletą valandų sėdėjau mieste, kurio pavadinimo nebeprišimenu, aikštėje. Aplink aikštę rikiavosi bažnyčia, vienas kitas naujas namas ir keli pastatai be stogų, kiaurais langais. Su pirmais saulės spinduliais ėmė rinktis žmonės ir atidarė turgų: maišus, dėžes ir krepšius atsigabeno dideliais plokščiais dviračiais vežimais, į ienas įsikinkę per petį permestą kilpą. Visą naktį bijojau sunkvežimio kapitono ir šturmano, bijojau piratų užpuolimo, avarijos ir to, kad mane gali prispirti gamtiniai reikalai. Dabar lygiai tiek pat bijojau, kad krisiu kam nors į akį, ir anas ims man vadovauti, baiminausi, kad manęs niekas nepastebės ir manimi nepasirūpins.

Kai saulė pradėjo taip kaitinti, jog nemalonu buvo kiurksoti ant atokaitoje stovinčio suolo, nuo kurio nedrįsau nulipti, kelkraštyje priešais sustojo automobilis atviru stogu. Vairuotojas sėdėjo kaip sėdėjęs, o keleivė išlipo, įkėlė mano lagaminą į bagažinę ir paliepė sėstis ant užpakalinės sėdynės. Gal dėl didelio automobilio, į akis krintančių vairuotojo ir keleivės drabužių, jų pasitikėjimo savimi, laisvų judesių ir to, kad

mums pervaziavus Šveicarijos sieną jie nupirko pirmus mano gyvenime ledus, vėliau girdėdamas kalbant apie pasiturinčius žmones arba apie juos skaitydamas dar ilgai įsivaizduodavau būtent juos. Gal ir tiedu buvo kontrabandininkai ar vogtų daiktų slėpėjai kaip ir tolimųjų reisų vairuotojas? Ir su jais jaučiausi nejaukiai, nors jie, abu jauni, maloniai elgėsi su manimi it su mažuoju broliuku ir laiku pristatė seneliams pietų.

3

Namą, kuriame gyveno seneliai, statė pasaulio regėjęs architektas. Plačiai atsikišęs, meniškai sukaltų pasparų remiamas stogas, neįveikiamas erkeris pirmame ir vandens spjaudaliais papuoštas balkonas antrame aukšte, iš plytų mūryti arkiniai langai – namas buvo kolonijinis dvaras, ispanų tvirtovė ir romaniškas vienuolynas. Bet visa tai tarpusavy derėjo.

Be to, į krūvą siejo sodas: iš kairės augo dvi aukštos balteglės, iš dešinės – didelė obelis, priešais namą – sena, tanki buksmedžių gyvatvorė, o dešinę namo pusę raizgė laukinės vynuogės. Sodas buvo didelis; tarp gatvės ir namo plytėjo veja, greta namo dešiniau vešėjo daržovių lysvės, pomidorų ir pupelių kerai, aviečių ir serbentų krūmai, gervuogių gyvatvorė ir pūpsėjo komposto krūva, kairiau driekėsi platus žvirgždo takas, vedantis už namo, prie dviem hortenzijų krūmais įremintų durų. Žvirgždas girgždėdavo po kojomis, ir, kol mudu

su seneliu atsidurdavome priešais duris, močiutė jau išgirsdavo mus ateinant ir jas atidarydavo.

Bičių dūzgimas, žvirgždo girgždėjimas, kaplio ar grėblio garsai dirbaujantis darže nuo pas senelius praleistų dienų tapo man vasaros garsais. Kaip ir karstelėjęs nuo saulės įšilusių buksmedžių aromatas ar komposto trūnėsių tvaikas man yra vasaros kvapai. Lygiai kaip ir ankstyvos popietės tylą, kai nešūkauja vaikai, neambrija šunys, nepučia nė menkiausias vėjelis, man yra vasaros tylą. Gatvėje, kurioje gyvenome su mama, vykdavo intensyvus eismas; pro šalį važiuojant tramvajui ar sunkvežimiui džerškėdavo stiklai, o kai griaunant ir atstatant bombų sugriautus kaimyninius namus dirbdavo statybinės mašinos, virpėdavo grindys. Pas senelius beveik nebuvo eismo nei prie namo, nei miestelyje. Nudardėjęs arklių traukiamam vežimui, senelis liepdavo paimti semtuvą ir kibirą, paskui kuo ramiausiai sekdavome paskui vežimą ir rinkdavome arklių obuolius kompostui.

Miestelis turėjo geležinkelio stotį, laivų priplauką, kelias parduotuves ir dvi ar tris užėigas, viena iš jų neprekiavo alkoholiniais gėrimais; ten sekmadieniais kartais pietaudavome. Kas antrą dieną senelis eidavo apsipirkti ir apskurdavo ratą nuo pieno ir sūrio krautuvės iki kepyklos ir kooperatyvo maisto prekių parduotuvės, kartais dar iki vaistinės ar batsiuvio. Jis vilkėdavo šviesų lino švarką ir nešiodavo tokią pat kepuraitę, švarko kišenėje pūpsodavo knygelė, močiutės susiūta iš atlikusio švaraus popieriaus, į ją ji surašydavo reikiamus pirkinius. Viena ranka